MUSEAAL PARCOURS BEERSE

ANALYSE EN VISIE

HANDELSREIZIGERS IN IDEEËN BVBA
PEPERSTRAAT 9
9000 GENT
APRIL – SEPTEMBER 2014

INDEX

0. METHODIEK

1.INSPIRERENDE MUSEALE ERVARINGEN VOOR BEERSE

2.MUSEUM TEMPELHOF,BESTAANDE TOESTAND

2.1. STERKTES
3.2. ZWAKTES
2.3. MOGELIJKHEDEN
2.4. BEDREIGINGEN

3.MUSEUM JAN VAERTEN, BESTAANDE TOESTAND

2.1. STERKTES
3.2. ZWAKTES
2.3. MOGELIJKHEDEN
2.4. BEDREIGINGEN

4.BEIDE MUSEA GEÏNTEGREERD BINNEN EEN DIENSTENCENTRUM

4.1. TROEVEN VAN BEERSE
4.2. HET DIENSTENCENTRUM
4.3. MOGELIJKHEDEN
4.4. BEDREIGINGEN

5.VERS BLOED
VISIE OP EEN GEÏNTEGREERD ERFGOED- EN DIENSTENCENTRUM

5.1. INLEIDING
5.2. VERS BLOED
5.3. KLOPPEND HART

6.BIJLAGEN

6.1. LITERATUURLIJST
6.2. GESPREKSPARTNERS
6.3. MOODBOARD MUSEALE ERVARINGEN

0. METHODIEK

Graag gaan we met Handelsreizigers in Ideeën in op de vraag van de gemeente Beerse om te onderzoeken:

1. Hoe kunnen het Heemkundig Museum Tempelhof en het Museum Jan Vaerten geïntegreerd worden tot één museum?
2. Hoe kan dit nieuwe museum een plaats krijgen in het nieuwe dienstencentrum?

Voor we van start gingen, bezochten we beide musea onder begeleiding van hun conservatoren en bestudeerden we de collecties en de achtergronden aan de hand van alle informatie die ons beschikbaar gesteld werd. De literatuurlijst treft u aan als eerste bijlage bij dit rapport.

We kozen hierbij voor een kwalitatief onderzoek waarbij we de dialoog aangingen met zowel betrokkenen en belanghebbenden bij beide musea. We gingen hierbij te werk als 'betrokken buitenstaanders' die denkstof en inspiratie aanreiken.

Concreet organiseerden we in april 2014 vijf sessies met:

1. conservatoren en medewerkers van diverse Kempische musea
2. diverse lokale stakeholders
3. lokale museumwerkers
4. gidsen, wetenschappers, historici en heemkundigen
5. beleidsmakers, toerisme en overige stakeholders

De namen en functies van onze gesprekspartners vindt u als een tweede bijlage bij dit rapport.

Voor deze sessies gebruikten we telkens dezelfde reeks vragen waarbij we tijdens de verschillende gesprekken uiteraard andere bijvragen stelden en accenten legden. We lieten ruimte voor zich spontaan ontwikkelende ideeën die tijdens de gesprekken ontstonden.

Vragenlijst:

1. Korte voorstellingsronde + welke is uw betrokkenheid bij beide musea?

2. Welke museale ervaring zou u willen meenemen naar Beerse?

3. Waarom komt men naar Museum Tempelhof / Museum Jan Vaerten? Waarom gaat men naar een heemkundig museum of naar een museum gewijd aan één schilder?

4. Waarom komen de mensen naar Beerse? / Wie zijn deze mensen?

5. Wat vindt u uniek aan het Museum Tempelhof / Museum Jan Vaerten als locatie?

6. Wat vindt u uniek aan de collecties van beide musea?

7. Wat zou u meenemen van de locatie / de collectie van beide musea naar de nieuwe plaats?

8. Wat zijn de voor- en nadelen van de verplaatsing / integratie van beide musea?

9. Wat is de ideale museale plek in Beerse voor u?

10. Wat zijn de voor- en nadelen van de integratie van beide musea in een administratief centrum?

Belangrijk is dat we de deelnemers aan de sessies vroegen om vrijuit te spreken en hen hierbij de garantie gaven dat ze niet met naam zouden geciteerd worden in onze rapportage. Deze manier van werken geeft ons de mogelijkheid om op een efficiënte wijze ideeën en visies te verzamelen en daarbij opmerkzaam te zijn voor zaken die 'insisteren', die steeds opnieuw terug komen en die we als ingrediënten voor onze visietekst gebruiken.

De sessies werden telkens begeleid door twee mensen van Handelsreizigers in Ideeën, waarbij moderator Filip Standaert de hoofdvragen stelde en het gesprek in goede banen leidde en waarbij 'secretaris' Frederik De Preester de notities maakte en middels bijvragen verbanden legde met andere sessies en het voorbereidend onderzoek.

Na de gespreksrondes maakten we een moodboard met de museale ervaringen die deelnemers uit de verschillende sessies zouden willen meenemen naar Beerse. Deze vindt u als derde bijlage.
Simultaan daarmee schreven we alle antwoorden uit waarbij we naar een structuur zochten die de essentie van de brainstormsessies weergaf:

1. Inspirerende museale ervaringen voor Beerse
   Vraag 2 over de naar Beerse mee te nemen museale ervaring die als bedoeling had de deelnemers te doen dromen. Tegelijk zette deze vraag de toon voor een gesprek waarbij directe belangen naar een secundair niveau verhuisden.

2. Museum Tempelhof, bestaande toestand
   Sterktes en zwaktes, mogelijkheden en bedreigingen.
   We gebruiken hier de structuur van de SWOT-analyse omdat het materiaal zich daartoe uitstekend leent. Toch kiezen we ervoor de synthese van de gesprekken in de vorm van een tekst i.p.v. een schema te presenteren. Omdat de meest inspirerende zaken vaak niet in schema's of structuren passen.
   Verwerking van antwoorden op de vragen 3, 5, 6 en 7.

3. Museum Jan Vaerten, bestaande toestand
   Sterktes en zwaktes, mogelijkheden en bedreigingen.
   Verwerking van antwoorden op de vragen 3, 5, 6 en 7.

4. Beide musea geïntegreerd binnen een dienstencentrum
   Mogelijkheden en bedreigingen.
   Verwerking van antwoorden op de vragen 4, 8, 9 en 10.

1. INSPIRERENDE MUSEALE ERVARINGEN VOOR BEERSE

Hier gaan we na welke opstellingen, interactievormen, look & feel enz. van andere musea inspirerend zijn voor Beerse. Budget en schaalgrootte mogen de keuze niet hinderen.
Wanneer we deze – nochtans zeer diverse – museale ervaringen op een rijtje zetten valt meteen op dat ze nagenoeg allemaal de muren van het klassieke museum te buiten gaan.
Vooreerst blijken beleving, 'onderdompeling' en ervaring bijzonder belangrijk. Volgende musea worden als voorbeeld genoemd:

- het DDR-museum in Berlijn dat een historische hands-on ervaring van het dagelijks leven in de DDR biedt
- het MAS dat de sporen van eeuwen ontmoeting en uitwisseling in de havenstad Antwerpen verzamelt en met zijn 'verticale stadswandeling' en wisselende uitzichten een aparte MAS-belevenis creëert
- ss Rotterdam, het schip waarvan 254 van de 576 originele hutten tot moderne hotelkamers werden omgebouwd en dat aan de bezoekers een 'Kunst Arrangement' of een 'Techniek Arrangement' aanbiedt, presentaties onder het genot van een kopje koffie of thee en wat lekkers

Ten tweede komt naar voor dat een goed museum over een eyecatcher moet beschikken. Dit kan een object, (de scenografie van) een ruimte of het gebouw zelf zijn. Genoemd worden o.m.:

- de imposante historische stoommachine in het Turnhoutse Museum van de Speelkaart
- de boekeninstallatie in de Brusselse 'belevingsbibliotheek' Muntpunt
- de uitkijktoren van Red Star Line in Antwerpen die de ervaringen en de emoties van de reizigers weerspiegelt
- de architectuur van het Guggenheim Museum New York dat met zijn spiraalvormige architectuur van Frank Lloyd Wright een museumstuk op zich vormt
- het Joods museum in Berlijn waarvan het lege gebouw ontworpen door Daniel Libeskind reeds twee jaar voor de opening van het museum een onverwachte trekpleister voor toeristen vormde

Als derde component voor een inspirerende museale ervaring komt het belang van activiteiten op maat van kinderen naar voor. Hier worden genoemd:

- het Antwerpse MoMu met zijn gevarieerd en interactief aanbod voor kleuter-, basis- en secundair onderwijs
- het Rockoxhuis in Antwerpen met zijn ervaringsgerichte en actieve kunstbeleving voor kinderen
- het Chocolademuseum Brugge met zijn workshops waarin kinderen lekkere creaties met chocolade maken.

Het multimediale en de (inter)actieve opzet van een museum keert eveneens herhaaldelijk terug, in het bijzonder in deze musea:

- het Gallo-Romeins museum Tongeren waar jong en oud actief kunnen ontdekken, beleven, verdiepen, verbanden leggen, zaken in vraag stellen,…
- het Gentse Huis Van Alijn met zijn geluidsarchief van Zuid-Nederlandse dialecten
- het DDR-museum Berlijn, waar de bezoeker moet deelnemen in de tentoonstelling en soms op eigen houtje op onderzoek gaat achter gordijnen of gesloten deuren

Ook belangrijk om mee te nemen naar Beerse is dat de museale plaats voldoende afwisseling in presentatie biedt. Bijvoorbeeld:

- Pierre Marcolini, de Belgische Haute Chocolaterie aan de Antwerpse Bourla die met variabele voorgevels uitpakt

- MoMu dat i.p.v. een vaste tentoonstelling tweemaal per jaar een nieuwe tentoonstelling presenteert
- de traphal van het MAS die gebruikt wordt voor tijdelijke tentoonstellingen

Als zesde factor die het museale echt tot een ervaring maakt, worden authenticiteit en verhalen genoemd. Voorbeelden:

- het Arendonk Heemmuseum dat werkt met een echte sigarenmaker die bovendien een goede verteller is
- het MoMu dat niet enkel kledingsstukken maar ook de inspiratiebronnen van de ontwerper en verbanden met andere kunstdisciplines toont

Ten zevende wordt als belangrijk ervaren dat de museumarchitectuur een geslaagde mix van nieuw en oud is. Bijvoorbeeld:

- Red Star Line: de geslaagde restauratie van de drie historische gebouwen en nieuwe toren op de plaats waar tot 1936 de rokende schoorsteen stond
- MAS: Antwerpen's nieuwste toren verwijst qua architectuur naar de 16de eeuwse stapelhuizen die zo typisch zijn voor de stad

Een achtste relevant punt voor Beerse is het museum als toegangspoort tot de stad en de regio, zoals we dit in het Gentse STAM vinden:

- in het STAM passeert alles wat Gent tot Gent maakt de revue en het eigenlijke topstuk van het museum is de stad zelf. Het vaste circuit van het STAM is een ideaal beginpunt voor een culturele en/of toeristische verkenning van Gent.

2. MUSEUM TEMPELHOF, BESTAANDE TOESTAND

2.1. STERKTES

Diversiteit bezoekers
Het publiek dat naar Museum Tempelhof komt, bestaat vooral uit verenigingen (zoals andere heemkundekringen) en schoolgroepen m.a.w. het museum slaagt erin zowel jong en oud te bekoren.

Collectie en tentoonstellingen
De collectie en de tentoonstelling rond de geschiedenis van de steenbakkerijen komt tijdens de gesprekken het meest terug als een gegeven dat een bezoek aan het Tempelhof de moeite waard maakt.
De unieke collectie menukaarten van Karel Van Nyen komt ongeveer evenveel terug.
Ook de fotocollectie (die vooral bestaat uit personen & families en gebouwen & straten) wordt door het publiek enorm gewaardeerd. De collectie klasfoto's van de 4 gemeentescholen en de 2 vrije scholen krijgen hierin een bijzondere plaats.
Nu en dan komt de collectie Kempische kledij als interessant terug in tegenstelling tot de collectie kerkschatten en het klasje van 100 jaar geleden. Deze lijken niet echt uniek te zijn voor het Tempelhof.
In het jaarverslag van 2011 lezen we dat Het Tempelhof 'zich verder wil specialiseren op vlak van de plaatseljike baksteenindustrie en Kempense kledij en textiel' en 'geregeld een nieuw aanbod door wisseltentoonstellingen' wil aanbieden.
Algemener gaat de grootste aantrekkingskracht om het Tempelhof of een heemkundemuseum te bezoeken uit van objecten en foto's die de mensen herkennen & zichzelf doen terug vinden, die verbondenheid doen ontstaan & herinneringen en verhalen doen boven komen: 'Wat was er vroeger op de plaats waar mijn huis staat?', 'Hoe zag Beerse er vroeger uit?', 'Wat is het verhaal achter dit vreemde object dat we nu niet meer kennen?'

Locatie en toegankelijkheid
De raadszaal, het koetshuis en de tuin van Het Tempelhof bevatten als locatie 'een stuk van de ziel van Beerse'. Bovendien is het museum centraal gelegen in Beerse.
Het Tempelhof is omwille van de gratis toegang en gratis gidsbeurten (jaarverslag 2011) ook zeer laagdrempelig.

Publiekswerking
De activiteiten met lagere schoolgroepen waarbij kinderen zich schminken en verkleden op de zolder worden bijzonder gewaardeerd en kunnen op heel wat bijval genieten.
Een tweede belangrijk punt in de werking van het museum is het sociale en het belevingsaspect waarin het rustieke museumcafé een belangrijke rol speelt. De bezoekers komen niet enkel naar het museum om objecten te bekijken maar ook om na te praten en elkaar te ontmoeten.
Een derde niet te onderschatten gegeven in de ontsluiting van de collectie en de publiekswerking is de Heemkundige Kring De Vlierbes, die het archief van de gemeente Beerse – bewaard in een oude school - beheert. 'De ziel van de collectie zit in De Vlierbes'. Getuige hiervan het grote succes van het jaarboek waarvan er maar liefst een duizendtal exemplaren verkocht worden. Dit is niet uniek aan de Vlierbes, ook de jaarboeken van andere heemkundige en geschiedkundige kringen (bv. Kring Taxandria Turnhout) bereiken een opvallend groot publiek.

2.2. ZWAKTES

Thuisblijvers
Wat bezoekers betreft, bereikt het museum vooral heemkundige kringen (voornamelijk senioren en medioren) en (lagere) schoolgroepen (kinderen). De leeftijdsgroepen daartussen worden echter moeilijk bereikt.
Ook bij de leden en medewerkers van De Vlierbes en het Tempelhof zien we de gemiddelde leeftijd stijgen met de jaren.

Imago
Museum Het Tempelhof en heemkundige musea in het algemeen hebben bij een groot deel van het publiek een stoffig imago.
Daarnaast wordt het museum als te statisch ervaren.

Locatie
De afwezigheid van een lift verhindert een bezoek aan de tentoonstellingen op de hogere gelegen verdiepingen voor rolstoelgebruikers en andere bezoekers die minder goed te been zijn.
De klimatisatie van het oude gebouw laat te wensen over, zowel wat luchtvochtigheid als temperatuur betreft. Hierdoor konden de oorspronkelijke 19de eeuwse schilderijen niet in het museum blijven.

2.3. MOGELIJKHEDEN

Activiteiten op maat van verschillende doelgroepen
De educatieve pakketen die Peggy Luyckx ontwikkelde (ook voor het Museum Jan Vaerten) komen herhaaldelijk terug als bijzonder gesmaakt en succesvol.
Dergelijke initiatieven waarbij de bezoeker actief betrokken wordt bij het museum bieden ook voor de toekomst mogelijkheden. Misschien kunnen we de bezoeker wel zijn eigen baksteen laten bakken…
Ook in activiteiten die intergenerationeel bezoek kunnen aantrekken, zit toekomstmuziek. Op dit moment worden grootouders en kleinkinderen reeds apart als doelgroep bereikt. Door activiteiten te ontwikkelen die hen samen betrekken bij het museumbezoek kunnen we intergenerationeel bezoek stimuleren. Een idee dat tijdens de sessies naar voor kwam is om te werken met oude verhalen rond de kleiputten (bv. het verhaal van de '8 uur muijer', een moeder die je verdrinkt als je na 20 u. nog buiten komt) waarbij De Vlierbes het onderzoek zou kunnen doen. De namen van de kleiputten (Duivelskuil, Heksenput…) spreken alvast tot de verbeelding.

Van heemkunde naar erfgoed
Heemkunde heeft bij een groot deel van het publiek het stoffige imago van oudere heren die stamboomonderzoek doen en ook ongevraagd de oorsprong van volksgezegden uitleggen.
Het Tempelhof zou moeten evolueren van heemkunde naar het veel bredere 'erfgoed'. Dit kan bijvoorbeeld door thematisch te gaan werken waarbij verleden en heden elkaar vinden in een bepaald thema (cfr. project met Tim Van Steenbergen).
Wisseltentoonstellingen of zelfs kleine wijzigingen in de opstelling die een bepaald thema of object in de kijker plaatsen, geven eveneens meer dynamiek aan het museum.
Nog een stap verder is om jongeren, muzikanten enz. te betrekken bij de werking van het museum. Hierbij wordt verwezen naar Heemerf Kasterlee waar er 'altijd iets te beleven valt'.

Samenwerking met horeca, sport & toerisme
De unieke collectie menukaarten van Karel Van Nyen én het originele receptenboek van Angela Gabriëls (die van 1935 tot 1952 keukenmeid bij de familie Van Nyen was) biedt de mogelijkheid om iniatieven te organiseren waarbij ook de andere zintuigen aangesproken worden. De deelnemer zou kunnen mee aanschuiven aan tafel met de familie Van Nyen en ondergedompeld worden in diens wereld van banketten en buffetten.
Aansluitend bij dit culinair erfgoed kan Het Tempelhof nog meer inzetten op streekproducten zoals het Beers Vlierke, een resem lokale bieren (Flodder, Barse Cuvée, D'ingeske, Nen Houtse Tripel, Bufo...) maar ook bijvoorbeeld op de Kleidapperpralines. Samenwerking met de horecacoach, die de horeca wil stimuleren om met streekproducten te werken, is hier een interessante piste.
Wanneer we de link met de locatie van het Tempelhof en het culinair-bourgondische nog wat verder doortrekken, komt ook het idee naar voor om de raadzaal te gebruiken als ruimte voor (trouw)feesten. Daarnaast leeft het verlangen om deze raadzaal in ere te herstellen en en klimatologisch in orde te brengen zodat de 19de eeuwse schilderijen terug kunnen keren.
Verder is er de mogelijkheid om een bezoek aan het museum te combineren met een sportieve erfgoedactiviteit: een fietsroute langs de steenbakkerijen langs het kanaal. Een samenwerking met de actieve steenbakkerijen Wienerberger / Terca opent hier interessante mogelijkheden (cfr jaarverslag 2011, waar als lange termijn doelstelling genoemd wordt samen met nv Wienerberger een halvedagprogramma uit te werken).

2.4. BEDREIGINGEN

Wanneer Beerse en het Tempelhof volop de kaart trekken van de geschiedenis van de steenbakkerijen, zijn ze op dat vlak niet de enige spelers in de regio. Op 54 km van Beerse is reeds een steenbakkerijmuseum gevestigd in steenbakkerij Frateur in Noeveren.
Ook Sint-Lenaart, op 14 km van Beerse heeft plannen voor een steenbakkerijmuseum. Voorlopig is de aankoop van de gronden in de zone aan het kanaal het belangrijkste obstakel dat de komst van het museum in de weg staat.
Maar misschien moeten we de plannen van Sint-Lenaarts eerder als een mogelijkheid tot samenwerking dan als een bedreiging zien. Beerse en Sint-Lenaarts liggen op fietsafstand van elkaar en kunnen idealiter elk op een ander aspect van de geschiedenis van de steenbakkerijen focussen.
Op de tocht langs de vaart tussen deze musea kunnen foto's of verhalen van vroeger worden gebruikt.

3. MUSEUM JAN VAERTEN, BESTAANDE TOESTAND

3.1. STERKTES

Het werk en de figuur van Jan Vaerten
Jan Vaerten is een interessant figuur. Niet enkel zijn werk en de relatie ervan met de kunststromingen uit die periode is boeiend maar eveneens zijn leven en contacten met kunstenaars zoals Ossip Zadkine zijn zeer inspirerend. Ook onder de leerlingen van Vaerten bevinden zich kunstenaars met naam zoals Bertha Saveniers en Fred Bervoets.
De rijke symboliek in het oeuvre van Vaerten - waarbij de stier staat voor mannelijk, kracht en bloed en de eenhoorn voor de volledig vergeestelijkte liefde - laat toe om universele thema's aan te snijden zoals de relatie man-vrouw, dieren en mythologie enzovoort.

Jan Vaerten fietsroute
De Jan Vaerten fietsroute kent een groot succes. Opgestart in 2006 als een tijdelijk initiatief is deze een blijver geworden. Door zijn ligging vlak aan het kanaal Dessel-Schoten kan Museum Jan Vaerten ook andere fietstoeristen aanspreken.
Men merkt immers wel op dat slechts een klein deel van de deelnemers aan de fietsroute eveneens het museum bezoekt.

Educatief pakket voor lagere scholen
Het oeuvre van Jan Vaerten verwondert kinderen door zijn kleuren en thema's. De educatieve pakketten 'Kunstpalet', gestart in het schooljaar 2005-2006 sluiten hier goed op aan. Het werk van Vaerten leent zich uitstekend tot workshops rond bepaalde technieken en onderwerpen (bv. stier, paard, eenhoorn) en is eveneens een goed aanknopingspunt om kinderen uit het 6de leerjaar te laten kennismaken met verschillende kunststromingen.

Frank Vaerten
De begeesterde conservator en zoon van de kunstenaar Frank Vaerten maakt onmiskenbaar deel uit van het DNA van het museum en slaagt er als geen ander in de werken weer tot leven te wekken.

3.2. ZWAKTES

Locatie
De locatie van het museum heeft een aantal nadelen. Vooreerst is de ingang van het museum moeilijk te vinden.
Het museum heeft geen lift en bijzonder weinig depotruimte wat het moeilijk maakt de werken te transporteren en te conserveren. Voor mindervalide bezoekers is het museum dan ook niet toegankelijk.
Kwaliteitsvolle conservering van de werken kan niet gegarandeerd worden door de vochtigheid en de wisselende temperaturen. De verwarming heeft onvoldoende capaciteit om de hele ruimte te verwarmen, waardoor de kosten hoog oplopen.
Tenslotte laat ook de kwaliteit van het sanitair te wensen over.

Uitstraling werk Jan Vaerten
De meningen over de uitstraling van het werk van Jan Vaerten zijn enorm uiteenlopend en variëren tussen 'enkel Beersenaars hebben er een boodschap aan' en 'Jan Vaerten was de Picasso van de Kempen'. Het staat vast dat Vaerten tijdens zijn leven internationale erkenning kreeg voor zijn werk maar de vraag is in hoeverre zijn werk vandaag nog (inter)nationale uitstraling heeft.
Een minderheid is ervan overtuigd dat het werk van Vaerten een apart museum of een vaste museumzaal moet krijgen, maar er is wel consensus over het feit dat het werk van Vaerten een blijvende plaats moet krijgen

in Beerse, bijvoorbeeld in wisseltentoonstellingen.

3.3. MOGELIJKHEDEN

Kinderatelier
Het werk van Jan Vaerten biedt heel wat mogelijkheden om een atelier uit te werken 'waar kinderen kennis kunnen maken met kunst en musea op een levendige, muzische en beschouwende wijze (impressie, beschouwen en expressie)'. Dit door zelf te tekenen, te schilderen maar ook te componeren of toneel te spelen. Interessant is dat ook Museum Het Tempelhof en De Vlierbes hierover op dezelfde lijn zitten wat hun collecties betreft: naast het bewaren en tonen ervan heerst de overtuiging dat er iets mee moet gebeuren.

Tentoonstellingen beeldende kunst en randactiviteiten
Zowel lokale kunstenaars als kunstenaars met een internationale uitstraling kunnen in wisseltentoonstellingen aan bod komen, al dan niet in dialoog met het werk van Jan Vaerten. Als we de lijst met 'Manifestaties in het Museum Jan Vaerten' bekijken, zien we dat er ook in het verleden tentoonstellingen plaatsvonden van lokale kunstenaars (bv. Luk Vermeerbergen) en internationale kunstenaars (Panamarenko). Daarnaast zien we in deze lijst literaire avonden, filmvertoningen, praatcafés, een tentoonstelling uit de collectie van Dora Janssen en diverse edities van Roefel de revue passeren.
De Beerse Beeldenbiënnale vormde in het verleden een verbindende factor tussen beide musea. Dit evenement dat in 2014 in het teken stond van de land art (LAndED) is een uitloper van het museum waarmee een ander publiek kan aangeboord worden.

3.4. BEDREIGINGEN

Frank Vaerten
Hoewel Frank Vaerten na zijn pensioen nog twee dagen voor het museum zal blijven werken moeten we ons de vraag stellen wat er van het museum zal worden wanneer Frank niet meer in de mogelijkheid zal zijn de rol van conservator op zich te nemen.

Besparingen
Hoewel de educatieve pakketten die educatief medewerker Peggy Luyckx ontwikkelde op heel wat bijval kunnen rekenen, voorziet de gemeente hier geen budget meer voor en wil de gemeente Beerse besparen op personeel door bv. bepaalde functies te groeperen bij één personeelslid.
Ook de toekomst van de Beerse Beeldenbiënnale is onzeker aangezien de organisatie heel wat werk vraagt en er weinig budget is voor promotie.

4. BEIDE MUSEA GEÏNTEGREERD BINNEN EEN DIENSTENCENTRUM

4.1. TROEVEN VAN BEERSE

Voorafgaand aan de mogelijkheden en bedreigingen van de integratie van beide musea in het dienstencentrum belichten we kort de troeven van Beerse die tijdens de brainstormsessies naar voor kwamen.

Internationaal
Beerse heeft met Janssen Pharmaceutica een internationale topper op zijn grondgebied. De carrière van Paul Janssen spreekt tot de verbeelding met zijn 22 eredoctoraten en 5 ereprofessoraten voor zijn onderzoek naar nieuwe geneesmiddelen.
In 2005, twee jaar na zijn dood, eindigt Janssen als tweede – na pater Damiaan - in de Vlaamse versie van de verkiezing van De Grootste Belg.
In de zoektocht naar de Grootste Belgische Wetenschapper (actief na 1830) van het tijdschrift Eos en Radio 1

Bovenlokaal
Wanneer we de vraag stellen waarom de mensen Beerse aandoen, komt vooral het 'plattelandsgevoel' als troef naar voor. Wandelen langs het Epelaar-Schriekenpaden in het natuurgebied Hoge Bergen & Ekstergoor maken Beerse zeer aantrekkelijk.

Lokaal
Beerse kent een rijke terrascultuur: 'Als het droog weer is en er is drank, dan komt Beerse buiten'. De markt op woensdagvoormiddag maar ook de braderie en Roefel trekken heel wat volk.
'Buitengewoon Beerse' is dan ook een passende merknaam voor de gemeente.

4.2. HET DIENSTENCENTRUM

Het geplande nieuwe dienstencentrum in Beerse wil bibliotheek, cultuurdienst, jeugddienst, dienst toerisme en vrije tijd, dienst evenementen, politie en evt. kinderopvang in één gebouw onderbrengen. Bedoeling is om deze clustering van dienstverlening te realiseren tegen begin 2018. Hoewel de locatie hiervoor nog niet vast staat is het terrein naast Museum Tempelhof één van de mogelijkheden die bekeken wordt. Zeker is dat de nieuwe infrastructuur een plaats zal krijgen in het centrum van Beerse.

4.3. MOGELIJKHEDEN

Verhoogde toegankelijkheid
Door beide musea op één locatie samen te brengen en te integreren in het dienstencentrum zouden de openingsuren kunnen uitgebreid worden.
Een meer centrale locatie zou zeker de collectie van het Museum Jan Vaerten ten goede komen.
Door de musea onder te brengen in een modern dienstencentrum met lift, zouden deze eveneens toegankelijk zijn voor mensen die minder goed te been zijn.

Bibliotheek en gemeentearchief
Het gemeentearchief dat beheerd wordt door De Vlierbes kan geïntegreerd worden in de nieuwe bibliotheek. Hier openen zich interessante mogelijkheden waarbij stadspersoneel en heemkundigen-vrijwilligers samenwerken om het archief te ontsluiten, te inventariseren en te digitaliseren.

Een volwaardig hedendaags museum
Zowel Museum Tempelhof als Museum Jan Vaerten zijn gehuisvest in locaties die oorspronkelijk niet als museum geconcipieerd waren en voldoen daarom ook niet aan de hedendaagse museale vereisten wat betreft klimatisatie en lichtwering. Een locatie in een nieuwbouw kan beter op deze noden inspelen.
Ook inhoudelijk biedt een nog te bouwen museale ruimte de mogelijkheid om rekening te houden met de thema's en de mogelijkheden van beide musea in zijn architectuur.
Idealiter is het museum gevestigd in een uitnodigend gebouw dat de aandacht trekt en laat het in zijn tentoonstellingsbeleid het verleden aansluiten bij het hier en nu van Beerse.
Dit nieuw museum kan bovendien voor een frisse wind zorgen en nieuwe vrijwilligers aantrekken om samen met het gemeentelijk personeel het museum te runnen.

Museum Paul Janssen
Tijdens de brainstormsessies droomt men luidop van een museum dat een bovenlokale uitstraling heeft. Toch is men er zich over het algemeen van bewust dat de collecties hiervoor mogelijks te lokaal zijn.
Herhaaldelijk komt het idee naar voor om het Turnhoutse Meduceum naar Beerse te halen of een nieuw Museum Paul Janssen te openen. De hoge kostprijs hiervan zou kunnen gedrukt worden door samenwerking te zoeken met Janssen Pharmaceutica waarbij het bedrijf investeert in zijn lokale verankering. Het nieuwe gebouw kan op zijn beurt rekening houden met de noden van bedrijven op het vlak van vergaderruimtes en horeca.

Aantrekkelijk park
Het park achter het Tempelhof is enerzijds geliefd bij de Beersenaar maar wordt anderzijds weinig bezocht. Mocht het nieuwe dienstencentrum/museum op dit terrein komen, kan dit een katalysator zijn om het park nieuw leven in te blazen. Mogelijkheden die de revue passeren, zijn een speeltuin – waarbij de mythologische dieren uit het oeuvre van Jan Vaerten de inspiratiebron vormen - of een plek voor tentoonstellingen in open lucht – bijvoorbeeld rond de geschiedenis van de steenbakkerijen

Laagdrempelig knooppunt en ontmoetingsplaats
De nieuwe locatie hoeft niet strikt museaal ingevuld te worden. Beide musea zijn bereid het klassieke museumconcept te verlaten om een groter publiek aan te boren.
Er is consensus over het feit dat de nieuwe ruimte een uitnodigende toegangspoort en een toeristisch info- en vertrekpunt moet zijn voor wie Buitengewoon Beerse wil ontdekken. Belangrijke elementen zijn hierbij dat er parkeermogelijkheid is, dat het een fietsknooppunt wordt (waar men fietsen kan huren en elektrische fietsen opladen) én dat er een horecafunctie is.

4.4. BEDREIGINGEN

Verlies identiteit
Een bedreiging schuilt erin dat beide musea een stuk van hun eigen karakter zullen verliezen als ze geïntegreerd worden in een dienstencentrum op een nieuwe locatie.
Het Tempelhof gaat mogelijks verloren als voor het publiek toegankelijk historisch waardevolle locatie in het centrum van Beerse. Bovendien wordt dit herenhuis en het bijhorende koetshuis – los van klimatisatie en toegankelijkheid – gewaardeerd als sfeervolle museumruimte met bijhorend museumcafé. Ook over het eventuele verloren gaan van de naam ‘Heemkundig Museum Tempelhof’ zijn er bezorgde reacties.
Algemener is er de vrees dat de bezoekers mogelijks zullen voorbij gaan aan ‘een museum in de ontvangstruimte van een dienstencentrum’.

Uiteenlopende collecties
De collectie van Museum Tempelhof en Museum Jan Vaerten hebben uiteindelijk weinig inhoudelijke verbanden en zijn moeilijk te combineren in één museum.

5. VERS BLOED
VISIE OP EEN GEÏNTEGREERD ERFGOED- EN DIENSTENCENTRUM

5.1. INLEIDING

Deze visietekst gebruikt de resultaten van de brainstormsessies als de klei waarmee we de bakstenen bakken voor een geïntegreerd diensten- en erfgoedcentrum. Voor we enthousiast van wal steken, willen we toch op twee beperkingen van deze tekst wijzen.
Vooreerst is de locatie waar het nieuwe dienstencentrum zal komen nog niet bekend. We weten enkel dat dit in het centrum van Beerse zal komen en dat het terrein naast Het Tempelhof een mogelijke locatie is.
De tweede beperking vloeit voor uit de eerste. In ons oorspronkelijk plan van aanpak was eveneens een samenwerking met architect-scenograaf Koen Bovée voorzien voor een eerste ruimtelijke uitwerking van onze visie en vooral: om als klankbord te fungeren om ons inhoudelijk concept aan te scherpen. Onderstaande moet daarom ook gelezen worden als een visietekst die in interactie met bouwheer en architect maar ook op basis van de werkelijke locatie en budget vertaald moet worden naar een architecturaal concept.

5.2. VERS BLOED

Wanneer we de resultaten van de brainstormsessies herlezen, valt op hoe vaak men spreekt in dynamische metaforen die een beweging of zelfs iets vloeibaar uitdrukken. De muren van het klassieke museum zijn te klein voor de museale ervaringen die onze gesprekspartners willen meenemen naar Beerse. Ze hebben het over ‘onderdompeling’ en afwisseling in presentatie en de nieuwe plaats moet een toegangspoort worden die de bezoekers uitnodigt naar de gemeente en de regio. Op deze plaats bezichtigt men niet enkel authentieke objecten maar hoort men ook de verhalen erachter terwijl kinderen er actief mee aan de slag gaan. Men leest er niet gewoon de bijschriften bij de schilderijen van Jan Vaerten maar komt voor een multimediale en interactieve beleving van het mooiste blauw uit zijn werk. Op architecturaal vlak is deze nieuwe locatie een eyecatcher die oud en nieuw op de juiste manier met elkaar vermengt.
Kortom: deze bijzondere plaats moet het kloppend hart van Buitengewoon Beerse worden dat VERS BLOED rondpompt tot ver voorbij de grenzen van de gemeente.
VERS BLOED verwijst naar het intergenerationele waarbij we het verleden, verhalen en geschiedenis doorgeven aan de jongere generaties.
VERS BLOED is eveneens geïnspireerd door de stier in het werk van Jan Vaerten. De stier en het bloed zijn nauw met elkaar verbonden en staan voor kracht en viriliteit, dezelfde kracht die we overigens terug vinden in de figuur van de arbeider in de steenbakkerijen. Rood is ook de kleur van de baksteen die o.i. een centraal gegeven moet worden in de architectuur van het gebouw.
VERS BLOED heeft eveneens een medische connotatie en verwijst naar Paul Janssen. We zijn ervan overtuigd dat als Beerse echt (inter)nationaal wil uitpakken, deze figuur een centrale plaats moet krijgen in de presentatie van het erfgoed van Beerse.

5.3. KLOPPEND HART

Als basismetafoor voor dit geïntegreerde erfgoed- en dienstencentrum nemen we deze van het hart. De functie van het hart is om het bloed in het lichaam rond te pompen en alle organen van zuurstof te voorzien. Anatomisch gezien bestaat het hart uit twee boezems en twee kamers waarbij de kleppen de bloedstroom tussen kamers en boezems reguleren. De onderste holle ader voert zuurstofarm bloed vanuit het lichaam aan en de via de aorta vertrekt het met zuurstof verrijkte bloed naar het lichaam.

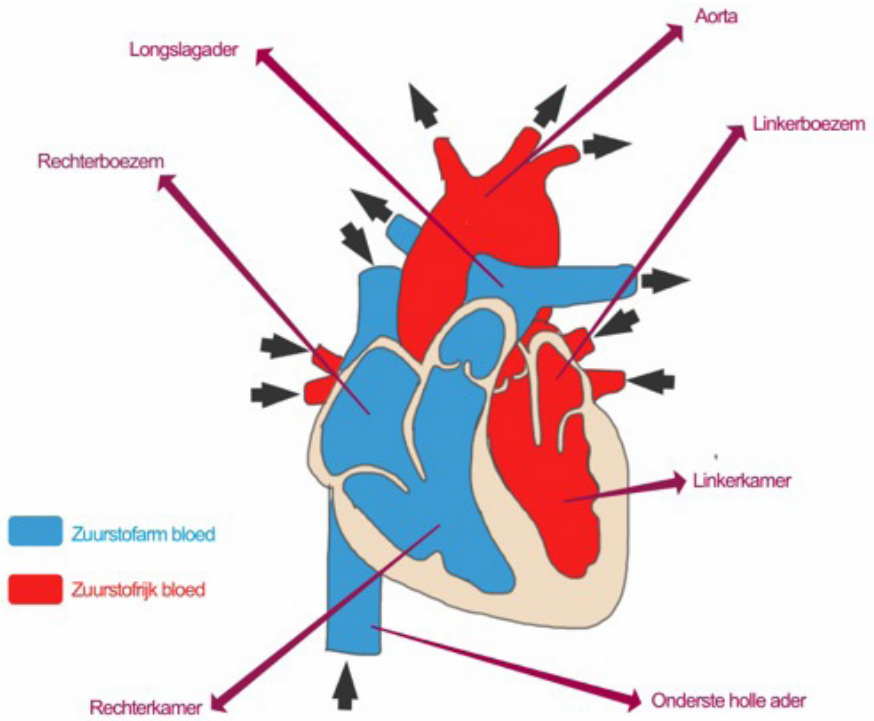

Zonder ons te verliezen in verdere anatomische beschrijvingen onderscheiden we 4 ruimtes in het hart:

1. De rechterboezem bevat zuurstofarm bloed dat in het hart toekomt nadat het zijn weg doorheen het lichaam aflegde. Dit 'oud bloed' wordt naar de rechterkamer gepompt.
2. De rechterkamer is de plaats van waaruit het bloed naar de longen vertrekt die het van verse zuurstof voorzien.
3. In de linkerboezem komt het zuurstofrijke bloed uit de longen toe en wordt het verder gepompt naar de linkerkamer.
4. Vanuit de linkerkamer vertrekt het zuurstofrijke bloed naar het lichaam.

Structuur en functie van het hart bieden een verfrissende kijk op architectuur en werking van een erfgoed- en dienstencentrum.

1. Het archief

In de rechterboezem situeren we het 'archief'. In dit archief wordt het 'oud bloed' - dat we hier breed interpreteren – opgeslagen. Concreet doelen we hiermee uiteraard op archieven en depots van beide musea. De bewaarfunctie staat hier centraal. Dit archief kan echter eveneens uitgebreid worden met het depot van de bibliotheek en de archieven van de diensten cultuur, jeugd, toerisme, vrije tijd en evenementen. Een gemeenschappelijk beheer, inventarisatie en eventuele digitalisering van erfgoed - dat constant geproduceerd wordt

zal zowel de efficiëntie verhogen als het fundament leggen voor inspirerende kruisbestuivingen en samenwerkingen tussen gemeentediensten en gemeentearchieven. Het archief bewaart het verleden en geeft een plaats aan het heden.

2. De fabriek

In de rechterkamer (en de longen) huist de 'fabriek'. Dit is de plaats waar het bloed van verse zuurstof voorzien wordt. In de fabriek werken conservator, cultuurbeleidscoördinator, bibliothecaris, educatief medewerker… aan de ontsluiting van het erfgoed en situeert zich de back office van de gemeentelijke diensten cultuur, toerisme, evenementen, jeugd en vrije tijd. We denken hierbij niet per se aan één groot landschapsbureau maar vinden het wel essentieel dat de ruimtes uitwisseling van informatie en ideeën toelaat.

3. De vitrine – linkerboezem

In de linkerboezem waar het zuurstofrijke bloed toekomt situeren we de 'vitrine'. Dit is de plaats waar het erfgoed voor het publiek ontsloten wordt én de Beersenaar terecht kan om gebruik te maken van de gemeentelijke diensten.

Deze ruimte biedt plaats aan:

- vaste tentoonstelling
- wisseltentoonstellingen
- loketten of een meer hedendaagse architecturale uitwerking van hoe de gemeente Beerse dienstverlening verstrekt aan zijn inwoners

Mogelijke concrete invullingen voor deze ruimte zijn de volgende:

- vaste tentoonstelling gepresenteerd in en op horizontale tafels centraal in de ruimte: deze tafels bevatten vitrines die historische of heemkundige objecten tonen ofwel ingebouwde touchscreens met koptelefoons die digitale content ontsluiten (foto's, filmpjes, gedigitaliseerde menu's Van Nyen…)
- wisseltentoonstelling met verticale vitrines met verstelbare schappen en kaders tegen de muren waarbij bijvoorbeeld een selectie uit de menu's van Van Nyen, een thematische presentatie uit het oeuvre van Jan Vaerten of een fotoreeks van een hedendaagse fotograaf over de sporen die de klei winning en de steenbakkerijen in het landschap gepresenteerd worden

4. Het vertrekpunt

Uit de linkerkamer vertrekt het vers bloed via de aorta naar het lichaam. Hier situeren we het 'vertrekpunt'. Deze ruimte nodigt uit om Buitengewoon Beerse en zijn omgeving verder te verkennen maar is eveneens de plaats waar men na een bezoek aan het erfgoedcentrum of de regio kan nakaarten. We onderscheiden er volgende functies:

- parking: niet enkel voor bezoekers van het erfgoed- en dienstencentrum maar eveneens voor toeristen die hier hun wagen kunnen parkeren om met de fiets de regio te ontdekken
- fietsverhuur en oplaadpunt voor elektrische fietsen
- horecafunctie
- educatie, creatie en recreatie

Mogelijke concrete invullingen van deze ruimte zijn de volgende:

- vertrekpunt Jan Vaerten fietsroute en een uit te werken fietsroute langs de steenbakkerijen waar men plannetje en uitleg verschaft
- bar met lokale dranken en hapjes op het menu
- educatieve hoek voor kinderen waar ze zelf aan de slag kunnen met de content uit de 'vitrine'
- ruimte voor recepties en (trouw)feesten
- ruimte voor presentaties en netwerkmomenten bedrijven
- repetitieruimte voor lokale culturele (jeugd)verenigingen
- overdekt terras met speeltuin geïnspireerd door de mythologische dieren uit het oeuvre van Jan Vaerten

6. BIJLAGEN

6.1. LITERATUURLIJST

- Denys, Bob, Museum Jan Vaerten Beerse, s.d.
- Dignef, Leo, Aan tafel met de familie Van Nyen, in 'Jaarboek 1997 Heemkundig Kring De Vlierbes Beerse & Vlimmeren', 1997
- Dignef, Leo (vermoedelijk), Toekomstplannen voor Heemkundig Museum Tempelhof, persoonlijke bedenkingen, 2011
- Diverse auteurs, Jan Vaerten 70 retrospectieve, De Warande, Turnhout, 1979
- Diverse auteurs, Objarts Jan Vaerten, 1993
- Vaerten, Frank, Kunstschilder Jan Vaerten (1909 – 1980), in De Vlierbes, jaargang XXXI, 2009
- Vaerten, Frank (vermoedelijk), Biografische nota's van Jan Vaerten, s.d.
- Gemeente Beerse, Museum Jan Vaerten vzw, Inventaris van de kunstwerken
- Raad van Bestuur vzw Heemkundig Museum Tempelhof, Beleidsplan 2011-2013, 31 januari 2011

6.2. GESPREKSPARTNERS

Kempische museum
- Luc Swerts (conservator Heemerf Kasterlee)
- Karel Govaerts, (conservator Gevangenismuseum Merksplas)
- Piet Van Deun, (conservator Stedelijk Museum Hoogstraten)
- Bert De Schepper, (Communicatie, cultuur en IT Beerse)

Lokale stakeholders
- Jan Jacobs (De Schakel Beerse)
- Jacques Willemse (Seniorenraad en Cultuurraad Beerse)
- Stijn Marinus (Erfgoedcel Noorderkempen)
- Peggy Luyckx (kunstenares, ex-scholenwerking Museum Jan Vaerten en Museum
- Tempelhof)
- Jan Baerten (voorzitter Cultuurraad Beerse)

Museumwerkers
- Tiny Van Boenders (lid werkgroep tijdelijke tentoonstellingen Museum Tempelhof)
- Jos Helsen (Museum Tempelhof en Heemkundige Kring De Vlierbes)
- Fons Prinsen (penningmeester museum Tempelhof en lid van heemkundige kring De Vlierbes...)
- Luk Vermeerbergen (kunstenaar)
- Bart Lauwers (schoonzoon Jan Vaerten)
- Frank Vaerten (conservator Museum Jan Vaerten en zoon kunstenaar)
- Maai Vaerten (dochter Jan Vaerten)
- Leo Dignef (voorzitter Museum Tempelhof en Heemkundige Kring De Vlierbes)

Gidsen, wetenschappers, historici en heemkundigen
- Juliette Van Ermengem (museumgids Museum van de Speelkaart, Taxandriamuseum, Begijnhofmuseum Turnhout)
- Leo Dignef, (voorzitter Museum Tempelhof en Heemkundige Kring De Vlierbes)
- Paul Cuynen (bestuurslid Museum Tempelhof en Heemkundige Kring De Vlierbes)
- Gust Adriaensen (gemeenteraadslid voor BEERSEplus)

Beleidsmakers, toerisme en overige stakeholders:

- Johan Van Der Krabben (voorzitter vzw Toerisme en voorzitter raad van bestuur GC ‘t Heilaar)
- Leen Boermans (bibliothecaris Beerse)
- Lotte Peeraer (Dienst Toerisme en Dienst Markten en Kermissen Beerse)
- Elle Verwaest (cultuurbeleidscoördinator Beerse)
- Inge Dries (directeur gemeentelijke basisschool Beerse)

6.3. MOODBOARD MUSEALE ERVARINGEN